

עיונים לשבת פרשת ואתחנן עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

חצי מצווה

הרב שאולי גרינפלד

וצריך להבין, מדוע הפסוק שכולנו אומרים ביחד בזמן הגבהת ספר התורה, מוצמד דווקא לפרשת 'הבדלת המקלט לרוצחים בשוגג'? וכי לא ניתן לחשוב על מקום מתאים יותר למילים 'וזאת התורה אשר שם משה', מאשר ענייני הרוצחים!?

ואם ננסה לישוב את קושייתנו הראשונה, ונאמר שמשה רבינו הזדרז לבדיל ערי מקלט כדי להציל את הרוצחים בשוגג ממוות ביד גואל הדם, הנה נראה את דברי חז"ל במשנה במסכת מכות³:

"להיכן גולין? לערי מקלט: לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען... עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל, לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות, שנאמר⁴ 'שש ערי מקלט תהיינה' - עד שיהיו ששתן קולטות כאחד".

הרי שערי המקלט שהבדיל משה, בכלל לא היו פעילות, עד שיהושע הבדיל את שלשת ערי המקלט הנוספות בעבר הירדן המערבי! ואם כן שוב לא מובן מה היה 'הלחץ הגדול' של משה רבינו להבדיל שלש ערי מקלט, בעבר הירדן המזרחי, כאשר כאמור, לא היתה בהם שום תועלת.

תמיהה זו עמדה בפני הגמרא במכות⁵, וכך נאמר שם:

"דרש רבי סימאי, מאי דכתיב⁶: 'אוהב כסף לא ישבע כסף...?' 'אוהב כסף לא ישבע כסף' - זה משה רבינו, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען, ואמר: **מצוה שבאה לידי אקיימנה**".

בפרשתנו ישנה הפסקה מהבאת נאומו של משה רבינו, לשם ספור מעשה שחשוב למשה רבינו להספיק לעשות בטרם מותו. וכך נאמר¹:

"אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש. לנס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת, והוא לא שונא לו מתמל שלשם, ונס אל אחת מן הערים האל וחי. את בצר במדבר בארץ המישור לראובני, ואת ראמת בגלעד לגדי, ואת גולן בבשן למנשי. וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל".

פסוקים אלו מעלים מספר תמיהות:

מדוע הבדלת ערי המקלט נהיתה כל כך חשובה, שחשוב לתורה לספר לנו שמשה רבינו עוצר את נאומו לצורך הטיפול בכך?

עוד צריך להבין, מדוע למשה רבינו כל כך 'לחוץ' להספיק זאת לפני מותו?

עוד יש לשאול: את הפסוק שמובא מיד לאחר הבדלת ערי המקלט, 'וזאת התורה אשר שם משה', אנו נוהגים לומר בעת הגבהת התורה. מנהג קדום שמקורו במסכת סופרים²:

"מיד גולל ספר תורה עד שלשה דפין, ומגביהו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו, ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה לכל אנשים ונשים לראות הכתוב ולכרוע ולומר, 'וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל'".

1 דברים ד מ"א - מ"ד.

2 י"ד, ח.

3 ב, ד.

4 במדבר ל"ה, י"ג.

5 .

6 קהלת ה, ט.

במצווה זו.

אין בשום פרשה בתורה שיעור כל כך גדול מהי אהבת מצוות אמיתית. ולכן דווקא כאן כותבת התורה: "וזאת התורה אשר שם משה!".

המציאות שלנו היום, אחרי החורבן, מפגישה אותנו לעיתים קרובות עם המושג 'חצי מצווה'. ובלשונן של מרן הראי"ה קוק זצ"ל, בספר אורות¹⁰:

"אנו מערימים של שמירת השמיטה במכירה לנכרי את הקרקעות, מקיימים את נתינת המעשרות לכהן וללוי על ידי תיקון שאין בו הפסד גדול לנותן, ולא ריווח גדול למקבל, מברכים ומפרישים, ופודין את המעשר השני הראוי להיאכל בקדושה בעיר המרכזית הקדושה והחיה, המקום אשר בחר ה', משלמים פרים שפתינו, שפך שיח תחת סדרים חיים, במשטר חי וקיים המלא הוד ויפעה, שירה וזמרה עז וחדוה".

מרן הרב זצ"ל מתאונן על כך, שהמציאות של ה'בזמן הזה', גורמת לנו לקיים מצוות רבות 'למחצה לשליש ולרביע': את מצוות השמיטה אנחנו עוקפים על ידי מכירת הקרקעות לגוי, נתינת התרומות והמעשרות לכהנים והלויים נעשית על ידי נתינת איזה שהוא סכום כסף מראש. מצוות מעשר שני, שהיתה אמורה להתקיים בטרה בירושלים, נעשית על ידי פדיון, ואפילו עבודת ה' היומיומית שלנו בתפילה- אינה אלא תשלום והחלפה של כל סדרי הקרבנות שהיו נהוגים בעבר.

מבט כזה, עלול להכניס אותנו לאווירה דיכאונית:

"מצומקים נראים לנו עתה הדברים, צורה דלה יש להם מבחוץ - אבל חיים ועניין רב הם מלאים מבפנים".

'חצאי המצוות' האלה, מחברים אותנו אל העבר המפואר שלנו, מזכירים לנו מה היה לנו פעם עת ישבנו על אדמתנו, ובית מקדש אלקינו עמד על תילו, ונוטעים בנו את התקווה לעתיד המקווה, ליום בו ישוב ה' ויקבץ את נדחינו להר מרום הרים.

משה רבינו יודע שמה שהוא מקדיש את זמנו היקר באחרית ימיו להבדלת ערי המקלט המזרחיות, לא יועיל לשום רוצח, כיון שעדיין לא הובדלו הערים המערביות, אלא שמה רבינו לא רוצה להחמיץ שום הזדמנות לעסוק במצווה.

ואולי הפסוק שלנו הוא המקור של המשנה באבות⁷, המלמדת אותנו לרוץ לכל מצווה:

"בן עזאי אומר הווי רץ למצווה קלה".

שהרי כך כתב שם הרמב"ם בפירוש המשניות⁸:

"וכבר העירו חכמים עליהם השלום על נקודה נפלאה בתורה שיש בה זירוז על עשיית המצוות, והוא אמרו: 'אז יבדיל משה שלש ערים וכו'', וידוע שאינם מועילים ואין להם דין ערי מקלט עד שיובדלו השלש האחרות שבארץ כנען, אמרו: 'יודע היה משה רבינו שאין שלש שבעבר הירדן קולטות עד שיהו שלש שבארץ כנען... ולא הבדיל את אלו אלא לפי שאמר הואיל ובאת מצוה לידי אקיימנה, ומה אם משה רבינו- משיג האמת, שלם שבשלמים, נשתדל להוסיף **חצי מצווה** לכל מעלותיו ושלמותו - על אחת כמה וכמה שראוי לאותם אשר נתטנפה נפשם ונתחזק טינופה ונושן"⁹.

הרמב"ם מעמיד אותנו על כך שלא רק שמה רבינו לא רוצה להחמיץ שום מצווה, ואפילו מצווה שעוד בה שום תועלת מעשית, אלא אפילו **חצי מצווה** שעוד אין בה שום תועלת- משה רבינו לא רוצה להפסיד!

דברים אלו, אמר הרב מאיר גולדויכט, הם הפתח להבין מדוע הפסוק הכל כך מרכזי: 'וזאת התורה אשר שם משה', נמצא דווקא בצמוד להבדלת ערי המקלט.

לא הרוצחים בשוגג, הם שנועדו לקבל מבט מיוחד, אלא אהבת המצוות של משה רבינו:

"אז יבדיל משה שלש ערים"- למרות שערים אלו נועדו לרוצחים, ולמרות שהן עדיין לא קולטות, ולמרות שזו רק חצי מצווה- אף על פי כן משה רבינו ינצל את ימיו האחרונים בעולם המעשה כדי לעסוק

10 אורות התחיה ה'. עמ' נ"ז במהדורה הישנה של מוסד הרב קוק.

7 ד, ב.
8 עמ' רפ"ו במהדורת הגאון מהר"י קאפח.

9 התיישן, נהיה יָשָׁן.